

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ВНЗ «Національна академія управління»

проф.

Сергій ЄРОХІН

«30» травня 2024 року

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
докторської дисертації
Артюшка Костянтина Андрійовича
на тему: «Управління еколого-економічними відносинами
в умовах інноваційної економіки»
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством**

1. Актуальність теми дослідження. Управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки є вкрай актуальним та нагальним питанням для України, особливо на сучасному етапі розвитку, адже воно безпосередньо стосується формування сталих механізмів взаємодії між господарською діяльністю, охороною довкілля та впровадженням інновацій. Наразі екологічна безпека та раціональне використання природних ресурсів набувають все більшого значення як на національному, так і на міжнародному рівні, зважаючи на зростаючі виклики зміни клімату, забруднення довкілля (в т.ч. від збройних конфліктів) та ресурсного виснаження. Водночас перехід до інноваційної економіки передбачає глибоку трансформацію економічної системи через впровадження сучасних технологій, цифрових рішень і «зелених» інвестицій, що вимагає якісного оновлення підходів до управління екологічно орієнтованими економічними процесами.

У сучасних умовах необхідно комплексно переглядати систему управління еколого-економічними відносинами, зокрема на рівні взаємодії держави, бізнесу та суспільства у сфері охорони довкілля, що повинно здійснюватися з урахуванням інноваційних стратегій і принципів сталого розвитку. Однак сьогодні в Україні спостерігається низка стримуючих чинників, серед яких – зменшення фінансування природоохоронних програм, зупинка моніторингових систем, відсутність доступу до окупованих територій ускладнюють контроль за екологічною ситуацією та гальмують процеси відновлення, обмежена координація між державними органами, бізнесом та суспільством, слабкий розвиток «зелених» фінансових інструментів тощо.

Для подолання зазначених бар'єрів важливу роль відіграє вдосконалення системи управління еколого-економічними відносинами на основі принципів інноваційного розвитку. Це передбачає обґрунтування теоретико-

методологічних засад та розробки практичних рекомендацій щодо управління еколого-економічними відносинами в інноваційній економіці, створення сприятливого нормативно-правового, інституційного та фінансового середовища, яке стимулює розумний (smart) розвиток економіки, екологізацію виробництва, використання ресурсозберігаючих технологій, «зелене» підприємництво та інтеграцію екологічних стандартів у бізнес-моделі. Такі зміни мають ґрунтуватися на активній державно-приватній взаємодії, спрямованій на формування ефективної еколого-економічної політики, розбудову партнерських зв'язків між владою, освітою й наукою, бізнесом та громадськістю.

У контексті зростаючих ризиків і глобальних викликів – таких як зміна клімату, зниження екосистемної стійкості та потреба у досягненні Цілей сталого розвитку – ефективне управління еколого-економічними відносинами стає запорукою національної екологічної безпеки, економічної стабільності та міжнародної конкурентоспроможності України. У цьому контексті особливого значення набуває розвиток інноваційних інструментів політики, які дозволяють гармонізувати економічну вигоду з екологічною відповідальністю.

Отже, зазначена тема дослідження є вкрай актуальною як з наукової, так і з практичної точки зору. Вона дозволяє сформулювати концептуальні та прикладні засади вдосконалення державного регулювання, стимулювання екологічних ініціатив бізнесу та інтеграції інновацій у сферу охорони довкілля. Результати дослідження сприятимуть посиленню еколого-економічної стійкості національної економіки, ефективному використанню природного потенціалу та формуванню сучасної системи управління, здатної реагувати на виклики в умовах війни та повоєнного відновлення.

2. Зв'язок теми дослідження з планами науково-дослідних робіт.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт за темами:

- ВНЗ «Національна академія управління» за темою: «“Зелене” зростання та циркулярна економіка: українські перспективи післявоєнного відновлення» (державний реєстраційний номер 0122U202055), у рамках якої автором обґрунтовано архітектоніку, праксеологічний базис та взаємозалежності в управлінні ЕЕВ в умовах інноваційної економіки, встановлено структурно-елементний склад та пріоритетні напрями управління ЕЕВ;

- кафедри економіки та фінансів ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» за темою: «Фінансові та економічні аспекти регіонального розвитку в сучасних умовах» (державний реєстраційний номер 0124U001671), у рамках якої автором розроблено інституціональну основу оцінювання активності ЕЕВ на регіональному рівні, яка базується на парадигмі економіки інновацій.

3. Особистий внесок здобувача в одержанні наукових результатів.

Дисертаційна робота є особисто виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до викладення теоретичних, науково-методологічних та прикладних аспектів управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки. Опубліковані наукові праці за темою дисертації містять теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані у ході проведення власних наукових досліджень. Наукові положення, рекомендації та висновки, що виносяться на захист, є самостійним доробком

автора, представленим у наукових працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистого пошуку автора. Внесок автора у колективних наукових роботах конкретизований у списку публікацій. Матеріали та висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

Дисертаційна робота відповідає принципам академічної доброчесності, в роботі відсутні текстові запозичення без належного посилання на джерело.

У роботі використано різноманітні загальнонаукові та статистичні методи з урахуванням поставленої мети та завдань дисертаційної роботи. Зокрема, застосовано такі загальнонаукові методи: *термінологічного аналізу й синтезу* – для введення в наукову термінологію поняття «господарська ємність біосфери», та «екосистемна адаптація»; *індукції і дедукції* для формулювання еколого-економічних проблем відносин власності та концептуалізації визначення «еколого-економічні потреби»; *конкретизації й абстрагування* – для обґрунтування спонукальної функції держави у забезпеченні управління еколого-економічними відносинами; *порівняння й аналогії* – для уточнення відмінностей між термінами «еколого-економічне господарювання», встановлення взаємозв'язку між еколого-економічними потребами та інтересами; *узагальнення* – для визначення сучасних тенденцій управління еколого-економічними відносинами; *системно-аналітичний* – для дослідження комплаєнсу управління еколого-економічними відносинами у системі інтеграційної взаємодії влади, науки і бізнесу; *структурно-функціональний* – для формування інтегративної моделі управління еколого-економічними відносинами, що ґрунтується на конвергентному управлінні; *метод диференційованих підходів* – при вивченні взаємозв'язків загальних та спеціальних інструментів та визначенні пріоритетних напрямів управління еколого-економічними відносинами; *методи комплексного підходу* – в процесі розробки моделі розрахунку інтегрованого індексу управління еколого-економічними відносинами та розробки праксеологічного базису державного управління еколого-економічними відносинами в умовах економічних та політичних криз; *статистичний і графічний* – для експертного оцінювання активності еколого-економічних відносин на національному та регіональному рівнях; *моделювання* – для побудови моделі множинної лінійної регресії впливу макроекономічних показників на охорону навколишнього середовища за видами природоохоронних заходів та мережевої моделі інтеграційної взаємодії стейкхолдерів в управлінні еколого-економічними відносинами; *графічний* – для візуального представлення результатів дослідження.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Інформаційна база дослідження включає статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, Рахункової палати. результати досліджень українських і зарубіжних експертів та науковців з обраної тематики, а також експертні матеріали українських та зарубіжних агенцій, відкриті публікації мережі Інтернет, результати власних наукових пошуків.

5. Основні результати дослідження, ступінь їх наукової новизни та значущості, полягає в наступному:

уперше:

- введено поняття «господарська ємність біосфери», що включає в себе можливість біосфери забезпечувати відтворення ресурсів та поглинання відходів й забруднення, створених людиною.

- введено в науковий обіг поняття «екосистемна адаптація». Зміст цього поняття орієнтований на поліпшення управління екосистемами та надання широкого спектру екосистемних послуг, вигідних для суспільства через регулювання місцевих кліматичних умов, очищення повітря, секвестрації вуглецю, зниження ризиків стихійних лих, забезпечення чистою питною водою тощо;

- сформовано інституціональну основу оцінювання активності еколого-економічних відносин на національному та регіональному рівнях, яка передбачає розподіл показників обох рівнів на економічні та екологічні, що враховує можливості інституціональних трансформацій із застосуванням економічних інструментів стимулюючого та обмежувального характеру;

- побудовано модель множинної лінійної регресії впливу макроекономічних показників на охорону навколишнього середовища за видами природоохоронних заходів. В підсумку розраховано частковий коефіцієнт еластичності, який показує наскільки відсотків в середньому змінюється ознака-результату зі збільшенням ознаки-фактору x_i на 1% від свого середнього рівня при фіксованому положенні інших факторів моделі;

- сформовано інтегративну модель управління еколого-економічними відносинами, що ґрунтується на сучасній парадигмі системного підходу. Інтегративність даної моделі забезпечується залученістю усіх стейкхолдерів до реалізації еколого-економічних реформ в мирний час, під час війни та в умовах поствоєнного відновлення;

- розроблено і обґрунтовано архітектуру управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки, що розглядається як комплексний підхід до організації та управління взаємозв'язками між економічними та екологічними системами. Архітектура управління еколого-економічними відносинами дозволяє виділяти основні вектори, управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки та є основою для визначення елементів її реалізації.

удосконалено:

- підхід до визначення «еколого-економічного господарювання», що базується на парадигмі економіки інновацій, функціонує як відкрита і складна система та виявляє тенденції до адаптації;

- концептуальний підхід до управління еколого-економічними відносинами, що дає змогу визначити сучасні тенденції управління та ґрунтується на засадах простого застосування екологічної економіки;

- концептуальну схему побудови еколого-економічних відносин в контексті розвитку екологічної відповідальності, удосконалення інституціонального середовища у межах еколого-економічних процесів на всіх рівнях (глобальному (міжнародному), національному і регіональному) з урахуванням розвитку суспільства і трансформаційних процесів;

- організаційні засади дослідження комплаєнсу управління еколого-економічними відносинами у системі інтеграційної взаємодії влади, науки і

бізнесу на засадах партнерства. Узагальнення інструментів та сфери дії між суб'єктами влади, науки і бізнесу дозволило запропонувати платформу спільних рішень удосконалення об'єктної складової механізму управління еколого-економічними відносинами;

- праксеологічний базис державного управління еколого-економічними відносинами в умовах економічних та політичних криз, що розкриває зміст механізму управління еколого-економічними відносинами та надає змогу вибудувати власну інтегративну модель управління ними;

- науково-методичний підхід до побудови моделі розрахунку інтегрованого індексу управління еколого-економічними відносинами, який базується на складових еколого-економічної архітектури та включає відповідні субіндекси, що в сукупності визначають зони управління еколого-економічними відносинами відповідно до граничних значень, задля визначення напрямків вдосконалення окремих її характеристик.

дістали подальшого розвитку:

- доповнено визначення «управління еколого-економічними відносинами», що базується на історичних традиціях, територіально-географічних особливостях, політичному устрої, економічній культурі та має специфіку, що зумовлює певний стиль управління ними;

- мережева модель інтеграційної взаємодії стейкхолдерів в управлінні еколого-економічними відносинами яку представлено у вигляді п'ятикутника «Влада, освіта й наука, бізнес та громадськість», яка вирішує проблему співвідношення владних повноважень у цій сфері між різними рівнями структури державного управління.

- концептуальність визначення «еколого-економічні потреби», які виникають як прояв виробничих відносин людини, виробництва і суспільства в цілому з приводу використання та споживання природних благ у процесі життєдіяльності, виробничої діяльності та господарювання.

- встановлення взаємозв'язку між еколого-економічними потребами та еколого-економічними інтересами. Визначені спонукальні мотиви і стимули різних аспектів життєдіяльності людини/підприємства/суспільства дають змогу представити підсистеми формування рівноваги потреб та інтересів еколого-економічних компонент.

- визначення еколого-економічних проблем відносин власності, які зосереджені на проблемах залучення капітальних інвестицій та поточних витрат держави на охорону навколишнього природного середовища;

- пріоритетні напрями управління еколого-економічними відносинами на основі визначених на мапі взаємозв'язків загальних та спеціальних інструментів, що дозволяє розробляти превентивні дієві заходи в напрямку модернізації технологічної, інституційної, фінансової та соціальної складових.

6. Практичне значення роботи полягає в тому, що основні положення дисертаційної роботи знайшли застосування у роботі органів державної влади, установ та організацій, що підтверджено відповідними довідками про впровадження у їх діяльність.

– Міжнародної громадської організації «Міжнародна академія інформатики» при розробці програми зі сприяння здійсненню інноваційної діяльності у сфері формування, розвитку та удосконалення еколого-економічних

відносин та процесах діджиталізації суспільства на 2024-2025 роки (довідка від 15.02.2024 р. № 2624-02/15).

– ВНЗ «Національна академія управління» для використання в освітньому процесі на денній та заочній формах здобуття освіти під час викладання дисциплін «Інноваційна економіка», «Національна економіка», «Регіональна економіка», «Екологічний маркетинг» та «Екологічне право» (акт впровадження від 01.02.2024 р.).

За результатами проведеного дослідження та в межах дисертаційної роботи були підготовлені та направлені відповідні звернення до органів державної влади, профільних установ та організацій з метою практичного впровадження отриманих наукових результатів, а також для отримання офіційних роз'яснень і позицій щодо тематики дослідження. На даний час надіслані матеріали дисертації та очікуються надходження відповідей на зазначені звернення від таких установ:

- Міністерства економіки України;
- Басейного управління водних ресурсів середнього Дніпра Державного агентства водних ресурсів України;
- Департаменту економічного розвитку і торгівлі Рівненської обласної державної адміністрації;
- Департаменту економічного розвитку Рівненської міської ради;
- Спеціалізованого виробничого сільськогосподарського кооперативу «Селянський ліс».

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 36 наукових працях, з них: 1 монографія (у співавторстві), 20 статей у наукових фахових виданнях України та тих, що входять до міжнародних наукометричних баз даних, в тому числі 3 статті у виданнях, індексованих у міжнародних наукометричних базах «Web of Science» і «Scopus»; 15 публікацій у збірниках матеріалів всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій.

Наукові публікації відповідають вимогам чинного законодавства України, зокрема вимогам п. 8 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197, та наказу Міністерства освіти і науки України №1220 від 23.09.2019 р. «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук».

8. Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, положення, теоретичні та практичні результати дослідження доповідались, обговорювались і отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських наукових, науково-практичних конференціях, інтернет-конференціях, симпозіумах та семінарах, зокрема: «Соціально-економічний розвиток сільських територій» (м. Бережани, 2013); «Проблеми розвитку вищої школи та економіки в XXI столітті» (м. Рівне, 2013); «Проблеми розвитку вищої школи та економіки в XXI столітті» (м. Рівне, 2015); «Проблеми збалансованого розвитку аграрного сектору економіки» (м. Київ, 2015); «Національна безпека у фокусі викликів глобалізаційних процесів в економіці» (м. Київ, 2021, 2022, 2023); «Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті» (м. Рівне, 2021); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами»

(м. Луцьк, 2021); «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (м. Одеса, 2022 р.); «Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті» (м. Рівне, 2023); «Актуальні проблеми та перспективи розвитку регіонів» (м. Рівне, 2023); «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти і суспільства в XXI столітті» (м. Рівне, 2023).

9. Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертаційна робота та реферат написана державною мовою, текст викладено науковим стилем. Наукове дослідження відзначається логічною структурною побудовою. Стил ь викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в дисертаційній роботі та рефераті забезпечує достовірність і легкість сприйняття наукового дослідження. Зміст дисертації відповідає визначеним завданням дослідження, розкриває тему роботи і свідчить про її цілісність та завершеність. Реферат дисертації повністю розкриває зміст дисертаційної роботи.

10. Загальний висновок. Дисертація Артюшка Костянтина Андрійовича на тему: «Управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки» відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, яка подана на здобуття наукового ступеня доктора наук, за актуальністю, ступенем новизни, науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам п. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197 (зі змінами) та «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», наказ МОН України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами).

Рекомендувати дисертаційну роботу Артюшка Костянтина Андрійовича на тему: «Управління еколого-економічними відносинами в умовах інноваційної економіки», подану на здобуття ступеня доктора наук до захисту у докторській раді Д 26.889.01 за спеціальністю 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством.

Рецензент

Микола ЄРМОШЕНКО

Рецензент

Ірина ШТУЛЕР

Рецензент

Петро ОВЧАР

«30» травня 2024 року